

Р. К. Шурпенкова

доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудитуЛьвівського інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Т. В. Калайтан

доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту

Львівського торговельно-економічного університету

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Пропонується здійснювати рейтингову оцінку підприємства як у просторі, так і в часі через застосування відносних показників, залучаючи при цьому як джерело інформації фінансову звітність. Визначено і обґрунтовано вибір найважливіших показників для рейтингової оцінки фінансового стану.

Розроблено систему показників, за допомогою яких можна однозначно визначити стан фінансових ресурсів підприємства за певний період або віднести це підприємство на відповідне місце у групі суб'єктів господарювання.

Визначено простий і точний алгоритм розрахунку рейтингової оцінки з обмеженою кількістю показників за двома підходами. Проведений логічний економічний аналіз із його математичним обґрунтуванням вказує, що обидва варіанти прийнятні для практичного застосування.

Ключові слова: рейтингова оцінка, фінансові ресурси, підприємство, аналіз, фінансовий стан.

Shurpenkova R. K., Kalaitan T. V. RATING EVALUATION OF FINANCIAL RESOURCES

In the article carry a rating company both space and time through the use of ratios, engaging with the media as a source of financial statements. And determined the choice of the most important indicators for the rating of financial condition.

The system of indicators by which to uniquely define the state of financial resources for a certain period or the enterprise include the appropriate place in the group businesses.

Defined simple and accurate algorithm for calculating the rating with a limited number of indicators for the two approaches. Conducted logical economic analysis of its mathematical justification indicates that both acceptable for practical use.

Keywords: grade, financial resources, business analysis, financial condition.

Постановка проблеми. Потреба в рейтингу підприємства зумовлена бажанням учасників ринку орієнтуватися і мати інтегральну оцінку фінансової позиції інших учасників. У результаті рейтингу на визначену дату отримують оцінку стану фінансових ресурсів підприємств за шкалою низки диференційованих і особливим чином обчислених інтегральних показників. Шляхом рейтингової оцінки досягається відкритість бізнесу для його учасників.

Міра відкритості будь-якого ринку визначається рівнем розвиненості ринку інформаційних послуг. Високорозвиненим ринкам притаманна добре структурована система рейтингових інформаційних послуг, що орієнтовані на професійні інтереси його учасників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія фінансового аналізу розглядає поняття «стійкий фінансовий стан» не тільки як якісну характеристику, а й як кількісне явище. Такий підхід дозволяє побудувати загальні підстави для створення обґрунтованої методики оцінки стану фінансів підприємства.

При розгляді цих проблем нерідко спостерігаються термінологічні розбіжності та невизначеність. Наприклад, пишуть про аналіз фінансового стану, аналіз фінансових ресурсів, аналіз фінансового становища, аналіз становища фінансів підприємства

й ін. Щодо підсумкових показників, то, наприклад, К. В. Измайлова акцентує на визначенні узагальнювального показника фінансового стану підприємства [1, с. 104] і рейтингу підприємств за критерієм «суми місць» [1, с. 105]; Л. А. Лахтіонова мовить про інтегрований показник фінансового стану [2, с. 309]; А. Д. Шеремет пише про підсумкову рейтингову оцінку [3, с. 179]; І. Д. Фаріон – про порівняльний аналіз економічних показників одного підприємства з іншим [4, с. 274].

Якщо спробувати об'єднати ці висловлювання, можна зробити висновки, що йдеться про різні підходи до такої проблеми.

Метою статті є розроблення системи показників або одного синтетичного показника, за допомогою якого можна однозначно визначити стан фінансових ресурсів підприємства за певний період або віднести це підприємство на відповідне місце у групі суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Варто враховувати, що кожний синтетичний показник – це сума впливу дрібніших чинників (другого, третього та інших порядків). Кількісне співвідношення екстенсивності та інтенсивності економічного розвитку підприємства виявляється в показниках використання фінансових ресурсів. Показниками екстенсивності розвитку є

кількісні показники наявності фінансових ресурсів: вартість авансованих засобів виробництва (основних та обігових); інтенсивності розвитку – якісні показники використання фінансових ресурсів, тобто кількість оборотів обігових коштів, рентабельність власного капіталу й ін.

Л. А. Лахтіонова [2, с. 309] пропонує розраховувати аналогічний показник щодо віднесення банком підприємства-позичальника залежно від стану платоспроможності та фінансової стійкості до одного з п'яти класів, які, на її думку, характеризують його надійність (*табл.*).

Таблиця

Визначення класу підприємства відповідно до рейтингової шкали

Клас	Величина інтегрованого показника	Фактичне значення інтегрованого показника	Коментар
А	Понад 220	х	Підприємство з дуже стійким фінансовим станом
Б	Від 160 до 220	х	Підприємство зі стійким фінансовим станом
В	Від 135 до 160	х	Підприємство має ознаки фінансового напруження
Г	Від 110 до 135	х	Підприємство підвищеного ризику
Д	Менше ніж 110	х	Підприємство з незадовільним фінансовим станом

Для віднесення підприємства-позичальника до того чи іншого класу треба визначити інтегрований показник його фінансового стану, який розраховується на підставі відповідних коефіцієнтів, їхніх вагових значень і вагових коефіцієнтів.

У принципі можна користуватись класами і значеннями інтегрованих показників, наведених в *табл.* Але виникає питання: до якого класу віднести те чи інше підприємство, якщо величина інтегрованого показника в нього буде, наприклад, рівною 165 або 135. Таким чином, можемо стверджувати, що ця таблиця має певні недоліки.

1. Інтервали ряду розподілу значення інтегрованого показника відкриті.
2. Нерівномірність інтервалів ряду розподілу значення інтегрованого показника.

Крім того, подібна методика містить громіздкі розрахунки, змушуючи замислитись практичного працівника над доцільністю її впровадження.

Докладне вивчення цієї та інших варіантів методик і позицій дасть підстави констатувати: вони всі мають відносно штучний характер, тому що і склад коефіцієнтів, і вагові значення з певних міркувань установлюють або автори, або ж експерти-аналітики.

Розглянемо ще й дещо інший підхід. Наприклад, К. В. Измайлова вважає: «оскільки є об'єктивна потреба в постійній актуалізації результатів рейтингу підприємств, методика розрахунку рейтингової оцінки має бути формалізована і запрограмована» [1, с. 101]. З цією позицією ніхто не сперечається. Але знову постає питання: скільки і яких саме фінансових показників потрібно для побудови подібної методики і розрахунку рейтингового числа.

У своїй роботі К. В. Измайлова дає перелік із 27-ми фінансових показників, розташованих у шести групах, відмічаючи при цьому: «Наведених у групах показників достатньо для визначення загального інтегрального показника фінансового стану підприємства. У разі потреби кількість показників можна коригувати.

Експертним оцінюванням визначають вагомість груп показників, а також вагомість показників у групах... Вагомість можна коригувати» [1, с. 103].

Інакше кажучи, якщо і кількість показників можна коригувати, і вагомість також, і все це залежить від експертного оцінювання, то за відповідного досвіду та

фантазії можна запропонувати скільки завгодно варіантів методики розрахунку узагальнювального показника і рейтингової оцінки фінансового стану підприємства!

Усе це дає підставу висловити нам власний погляд на виявлену проблему.

1. Методика розрахунку узагальнювального показника фінансових ресурсів повинна розглядати підприємство як об'єкт, який характеризується численними характеристиками, серед яких можна обрати п'ять-шість найголовніших.
2. Для практичного використання методика повинна мати простий алгоритм розрахунку показників, зрозумілий практичним робітникам.
3. Методика має опиратись тільки на офіційну публічну звітність.

З урахуванням викладеного можна сформулювати вимоги, яким повинна відповідати система фінансових коефіцієнтів щодо практичного використання для загальної рейтингової оцінки фінансових ресурсів підприємства.

1. За економічним змістом фінансові показники повинні мати односторонню направленість, тобто зростання коефіцієнта вказує на поліпшення фінансового стану підприємства.
2. Фінансові показники мають бути максимально відомими як науковцям, так і практичним працівникам. Крім того, вони повинні бути інформаційними аби надавати уявлення про загальну картину фінансових ресурсів підприємства.
3. Усі фінансові коефіцієнти повинні мати точно позначені оптимальні (нормативні) величини, а також межу мінімально задовільного рівня.
4. Фінансові коефіцієнти можуть бути розраховані тільки на підставі показників, які зафіксовано у формах офіційної річної звітності підприємств.
5. Відібрані фінансові коефіцієнти повинні давати можливість проводити загальну рейтингову оцінку одного підприємства як щороку, так і за ряд періодів (рейтингова оцінка в часі), а також у порівнянні рейтингових оцінок різних підприємств (рейтингова оцінка у просторі).

На нашу думку, слід обмежити кількість показників (не більше ніж п'ять) і вказати простий точний алгоритм їх розрахунку.

Ми також вважаємо, що при побудові методики з обмеженою кількістю показників можливі два підходи.

1. Перший ґрунтується на припущенні, що ми нібито абстрагуємось від галузевої специфіки, виду продукції, яку виробляє підприємство. Тоді фінансові коефіцієнти розраховуватимуться тільки на підставі показників Балансу і матимуть певні нормативні значення. Це дозволяє використати їх для розрахунку загального рейтингового числа фінансового стану підприємства. Тобто за першого підходу можна порівнювати різнорідні підприємства.
2. Другий – урахує як особливості галузі, так і окремого підприємства. Тому необхідний варіант, коли ми змушені будемо використовувати коефіцієнти, які не мають нормативних значень. Тому другий підхід дозволяє порівнювати між собою тільки однорідні підприємства, тобто ті, які мають схожий асортимент продукції, в яких аналогічна цінова політика, ринки збуту і т. д.

Таким чином, виникає необхідність у розробленні двох варіантів методики розрахунку узагальнювального рейтингового числа фінансового стану підприємств. Одна методика повинна вдовольняти вимоги першого підходу, друга – відповідно другого.

Для першого варіанта методики, в якому інформаційною базою є Баланс, ми пропонуємо для відібраних коефіцієнтів підібрати такі вагові коефіцієнти, які за повної відповідності фінансових коефіцієнтів їхнім оптимальним значенням давали б рейтинговий показник фінансового стану рівним одиниці. Тоді, коли за результатами проведених розрахунків рейтинговий показник фінансового стану становитиме одиницю, вва-

жатимемо, що фінансовий стан такого підприємства задовільний. За значеннях показника нижче від одиниці вважатимемо фінансовий стан незадовільним.

Дослідження теорії та опитування практичних працівників дозволяють запропонувати таку систему показників для визначення рейтингової оцінки:

1. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами.
2. Коефіцієнт поточної ліквідності.
3. Коефіцієнт фінансової стійкості.
4. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.
5. Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу (фінансового ризику, левериджу).

Запропонований вибір показників обґрунтовується тим, що перші два показники виступають ніби індикаторами для Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. Третій – загальний для всіх підприємств, і він перегукується з такими показниками, як коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Четвертий показник характеризує здатність підприємства розраховуватись з усіма контрагентами господарської діяльності. Важливе значення і п'ятого показника: він характеризує не лише наявні фінансові ресурси підприємства, а й свідчить про його залежність від позикового капіталу, а також дає можливість керівникам різних рівнів спостерігати за співвідношенням позикового і власного капіталу.

На підставі складу показників, їхніх нормативних значень і підібраних вагових коефіцієнтів можна продемонструвати схему розрахунку рейтингового показника (рис. 1).

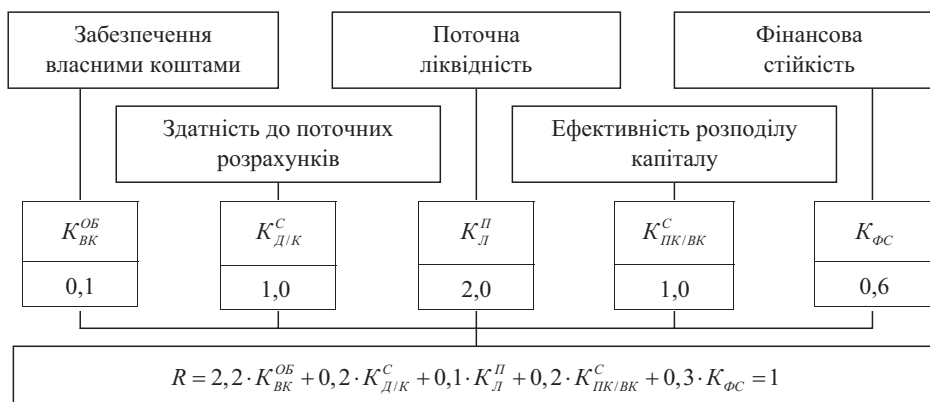

Рис. 1. Схема розрахунку рейтингового показника за методикою першого варіанта

Що стосується другого варіанта методики, в якому інформаційна база представлена Балансом (Звітом про фінансовий стан) і Звітом про фінансові результати (Звітом про сукупний дохід), то при ньому склад коефіцієнтів змінюється, оскільки тут вже проявляються особливості діяльності підприємств промисловості, які виробляють однорідну продукцію. Тому перші три коефіцієнти залишаються без змін, а четвертий і п'ятий показники будуть: четвертий – коефіцієнт трансформації (ресурсовіддача), який вказує, скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на

одиницю коштів, інвестованих в активи; п'ятий – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, що показує, скільки витрат припадає на одиницю позикових коштів.

Оскільки з цих показників відсутні нормативні або оптимальні значення, ми пропонуємо для визначення рейтингового показника брати фактичні значення всіх коефіцієнтів, а величину показника вважати сумою всіх значень коефіцієнтів. Відповідно до такого складу показників схема розрахунку рейтингового показника буде такою, як це показано на рис. 2.

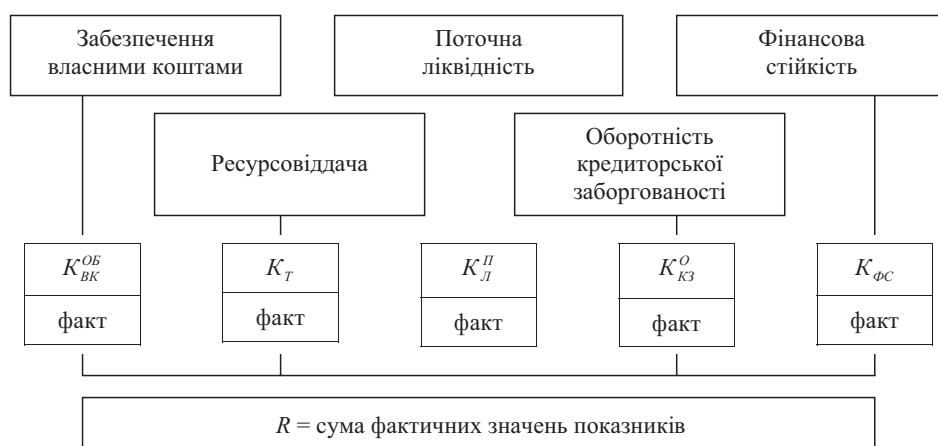

Рис. 2. Схема розрахунку рейтингового показника за методикою другого варіанта

Розрахувавши рейтинговий показник підприємства за другим варіантом методики, кращим вважатиметься фінансовий стан суб'єкта господарювання, яке матиме вищий результуючий показник.

Висновки. Вивчення даних дозволяє зробити висновки, що запропонована методика допомагає розмістити підприємства за певними місцями щодо стану їхніх фінансових ресурсів. Такий підхід дає можливість проводити подібні ранжирування як у просторі

(порівняння різних підприємств між собою), так і в часі (встановлення динаміки розвитку одного й того самого підприємства за обраний період аналітичного дослідження).

Вважаємо, що запропоновані нами методики дозволять суб'єктам господарювання працювати не лише у звичайному ритмі, а й у режимі експрес-аналізу фінансового стану підприємства, оскільки в умовах ринкової економіки гасло «гроші – час» залишається актуальним.

Список використаних джерел

1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.
2. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
3. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 208 с.
4. Фаріон І. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. Д. Фаріон, Т. Д. Захарків. – Тернопіль, 2000. – 455 с.

References

1. Ismailova, K. V. (2000). Financial Analysis. Training. guidances. [Manual]. – K. : AIDP, 152 p. [in Ukrainian].
2. Lahtionova, L. A. (2001). Financial Analysis entities : monograph. – K. : KNEU, 387 p. [in Ukrainian].
3. Sheremet, A. D., Nehashev, E. V. (1999). Methods of Financial analysis. – M. : INFRA-M, 208 p. [in Ukrainian].
4. Farion, I. D., Zakharkiv, T. D. Financial analysis. [Manual]. – Ternopol, 455 p. [in Ukrainian].